

Spis treści

PRZEDMOWA	11
PODZIĘKOWANIA	12
1. ROZBIEŻNOŚCI W OCENIANIU	13
1.1. Niekonsekwentna opinia publiczna	13
1.2. Niezgodność opinii ogólnych i szczegółowych	15
1.3. Rozbieżności w ocenach szkolnych	16
1.4. Oceny sędziów bokserkich	17
1.5. Nietrafne oceny kliniczne	20
1.6. Rozbieżne werdykty sądowe	21
1.7. Zawodne oceny inżynierskie	21
1.8. Zwodnicze zalecenia dietetyków	22
1.9. Zróżnicowane oceny ryzyka	23
1.10. Konkluzje	26
2. PODSTAWOWE ZNIEKSZTAŁCENIA W OCENIANIU	28
2.1. Trzymanie się środka skali (tendencja centralna)	28
2.2. Efekt kontrastu	30
2.3. Efekty pierwszeństwa i świeżości	33
2.4. Przenoszenie ocen z jednych zadań na inne: efekt „aureoli”	36
2.4.1. Wpływ nazwiska autora na ocenę wytworu	38
2.4.2. Wpływ miejsca wykonania na ocenę wytworu	40
3. OCENY I UCZUCIA	42
3.1. Widzenie przez różowe i czarne okulary	42
3.2. Dlaczego nastrój wpływa na ocenianie?	44
3.3. Znaczenie emocjonalnego stosunku wobec ocenianych obiektów	46
3.4. Zabiegi mające na celu utrzymanie wysokiego mniemania o sobie	48
3.5. Marketingowe uwiedzenie	49
4. SPOŁECZNY KONTEKST OCENIANIA	51
I. KONFORMIZM	51
4.1. Konformizm	51

4.2.	Znaczenie mniejszości	56
4.3.	Jak unikać nacisku społecznego?	57
II.	MYŚLENIE GRUPOWE	58
4.4.	Symptomy grupowego myślenia	60
4.5.	Co doprowadza do myślenia grupowego?	61
4.6.	Konsekwencje grupowego myślenia: w jaki sposób dochodzi do fiaska podejmowanych decyzji?	62
4.7.	Jak chronić się przed myśleniem grupowym?	63
5.	ZNACZENIE PRZYJĘTEJ PERSPEKTYWY: MOŻLIWOŚCI MANIPULOWANIA OCENAMI LUDZI	65
5.1.	Jak przyjęta perspektywa zmienia nasze decyzje?	65
5.2.	Inne pieniądze, inna odwaga	68
5.3.	Co bardziej przykre: wiele małych strat czy jedna strata duża? Co przyjemniejsze: wiele małych zysków czy jeden zysk duży?	70
5.4.	Ubezpieczanie się	73
5.5.	Wartość czasu i wysiłku	74
5.6.	Manipulowanie ocenami poprzez narzucanie perspektywy	75
5.6.1.	Skutki dla pomiaru opinii społecznej	75
5.6.2.	Manipulowanie perspektywą w sferze społeczno-politycznej	75
5.6.3.	Wykorzystywanie w marketingu	76
5.7.	Jak kontrolować przyjmowaną perspektywę?	76
6.	ZNACZENIE KONTEKSTU	81
6.1.	Wpływ kolejności pytań na odpowiedzi w badaniach ankietowych	81
6.2.	Ocena serii bodźców: wpływ bodźców poprzedzających	82
6.3.	Implikacje i wnioski dla badań ankietowych	83
6.4.	Efekty kontekstu w badaniach marketingowych	84
6.5.	Wpływ kontekstu na wybory	86
6.5.1.	Asymetryczna dominacja	86
6.5.2.	Unikanie opcji skrajnych	90
7.	ZNACZENIE WCZEŚNIEJSZYCH OPINII: POSZUKIWANIE POTWIERDZENIA WŁASNYCH MNIEMAŃ	93
7.1.	Argumenty neutralne przemawiające na korzyść wcześniejszego przekonania	93
7.2.	Ludzie przejawiający uporczywe trwanie przy raz ustalonych ocenach	96
7.3.	Uprzedzenia	96
7.4.	Utrzymywanie się mitów i bezpodstawnych mniemań	98
7.5.	Czy można „zatrzeć” raz otrzymaną informację?	100
7.6.	Wybór i stronniczość ocen	104
7.7.	Stronniczość ocen w werdyktach sportowych i w werdyktach politycznych	106
7.8.	Stronniczość ocen przy wyborach konsumenckich	108
7.9.	Przywiązanie konsumenta do marki towaru	110

8. OCENY GLOBALNE CZY CZĄSTKOWE	113
8.1. Dwie procedury formułowania ocen	113
8.2. Trafność obu rodzajów procedur przy tworzeniu złożonych ocen	117
8.3. Porównanie trafności procedur przy stawianiu diagnoz i prognoz	118
8.3.1. Diagnozy i prognozy oparte na zewnętrznej procedurze wykorzystującej wagi statystyczne	118
8.3.2. Wagi oparte na intuicjach ekspertów	121
8.4. Dlaczego nie wykorzystuje się oceniania opartego na zewnętrznej procedurze?	122
8.5. Nieinteligentnie zaprojektowany system ocen pracowników	124
8.6. Parlamentarna utopia	125
8.7. Wybór amunicji do karabinów policyjnych	126
9. ŻŁUDZENIA W OCENIANIU SZANS — WYOLBRZYMIANIE I NIEDOCENIANIE SZANS	128
9.1. Zasada reprezentatywności	129
9.2. Zasada reprezentatywności w kasynach gry — złudzenie gracza	130
9.3. Ignorowanie ogólnych prawidłowości	132
9.4. Nieuwzględnianie regresji w przewidywaniach	136
9.5. Błąd koniunkcji	138
9.6. Zasada zakotwiczenia	140
9.7. Żłudzenie w ocenianiu zdarzeń łącznych (koniunkcji) i rozłącznych (dysjunkcji)	144
9.8. Zasada dostępności psychicznej	147
10. OCENY ZALEŻNOŚCI — KŁOPOTY Z WYKORZYSTANIEM DOŚWIADCZENIA	156
10.1. Współwystępowanie i korelacja	156
10.2. Pozorne korelacje	157
10.3. Oceny oparte na obserwacji i oceny oparte na mniemaniach	157
10.4. Iluzja kontroli	159
10.5. Niezauważane przypadki	160
10.6. Dlaczego nie uczymy się z doświadczenia: brakująca informacja	164
10.7. Jak korzystać z doświadczenia: potrzeba eksperymentowania	166
11. BŁĘDY W OCENIE WŁASNEJ WIEDZY	170
I. NADMIERNA PEWNOŚĆ SIEBIE	170
11.1. Test nieuzasadnionej pewności siebie	170
11.2. Powszechność zjawiska nieuzasadnionej pewności siebie	171
11.3. Gdy rośnie pewność bez poprawy trafności stawianych diagnoz	173
11.4. Czy można poprawić oceny pewności (zmniejszyć nadmierną pewność siebie)?	175
II. „WIEDZIAŁEM, ŻE TO SIĘ ZDARZY”	176
11.5. Żłudzenie pod nazwą „wiedziałem, że to się zdarzy”	176
11.6. Żłudzenie „wiedziałem, że to się zdarzy” i przewody sądowe	178

11.7.	Złudzenie „wiedziałem, że to się zdarzy” i nadmierna surowość w ocenie nieudanych decyzji	181
11.8.	Przekleństwo wiedzy	182
12.	PRAGNIENIA I PRZEKONANIA	184
I.	ZNIEKSZTAŁCANIE PRZEKONAŃ PRZEZ PRAGNIENIA	184
12.1.	Czy nasz kandydat ma szanse w wyborach prezydenckich?	184
12.2.	Myślenie życzeniowe	186
12.3.	Samooszukiwanie się	189
12.4.	Redukowanie dysonansu poznawczego	191
II.	PRZYSTOSOWYWANIE PRAGNIĘĆ DO PRZEKONAŃ	195
12.5.	Efekt kwaśnych winogron	195
12.6.	Świadoma kontrola pragnień: samozobowiązania	196
12.7.	Manipulowanie informacją	198
12.8.	Kształtowanie charakteru	199
12.9.	Manipulowanie własnym wewnętrznym systemem	201
13.	KIEDY OCENY WPLYWAJĄ NA FAKTY: SAMOSPEŁNIAJĄCE SIĘ PROROCCTWA	203
13.1.	Niezwykły przyrost inteligencji	203
13.2.	Przewidywanie urody nieznaney rozmówczyni	204
13.3.	Czy dyskryminacja rasowa ma podstawy?	205
13.4.	Samospełniające się proroctwa w szkole	206
13.5.	Samospełniające się oczekiwania ekonomiczne: jak można doprowadzić do upadku banku, bessy na giełdzie, wzrostu inflacji?	208
13.6.	Bajka na temat kariery	210
14.	DODATEK DLA STUDENTÓW: SKALE I TECHNIKI SKALOWANIA	214
14.1.	Skale rangowe	214
14.2.	Porównywanie parami	216
14.3.	Skale ocen	220
14.4.	Skalowanie bez liczb	222
14.5.	Bezpośrednia ocena wielkości	223
	BIBLIOGRAFIA	227